

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2011-12-07
1 (12)
Dnr 2011:1146

Redovisning av uppdrag om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar

Dnr U2010/7682/SAM/S, U2010/7789/S m.fl. Återrapporteringskrav avseende vissa frågor punkt 7.

(1 bilaga)

Härmed redovisas uppdraget om återrapportering av beslut om särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nationellt godkända idrottsutbildningar givet i regleringsbrevet för Statens skolverk budgetåret 2011.

1. Sammanfattning

I rapporten redovisas en analys av resultatet av Skolverkets handläggning av ansökningar av särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nationellt godkända idrottsutbildningar inom ramen för gymnasieskolan. Rapporten innehåller även en beskrivning av grunden för Skolverkets beslut och beslutade ersättningsbelopp för interkommunal ersättning och grundbelopp. Även statistik över antal ansökningar och godkända utbildningar redovisas. Rapporten omfattar ansökningsomgångarna 2010 och 2011.

Rapporten innehåller dessutom förslag på ändringar och förtydliganden i gymnasieförordningen (2010:2039), vilka sammanfattas i punkterna nedan:

- beträffande ett tydliggörande vad gäller kravet på särskilda behörighetskrav och kompletterande urvalsgrunder för särskilda varianter för högskoleförberedande program inom det estetiska området i 5 kap. 3, 7 och 8 §§
- beträffande ett tydliggörande om att nationell efterfrågan alltid måste föreligga för riksrekryterande utbildningar i 5 kap. 12 §
- beträffande formuleringen av beslutens giltighetstid i 5 kap. 10, 17 och 29 §§
- beträffande förslag om ny konstruktion och ny benämning för särskild variant inom det estetiska området

2. Bakgrund

Riksdagen har beslutat att gymnasieskolan ska reformeras i enlighet med förslagen i regeringens proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*.

För de gymnasieutbildningar som började hösten 2011 ska den nya skollagen (2010:800) respektive gymnasieförordningen (2010:2039) tillämpas.

Av 15 kap. 7 § skollagen framgår att utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Enligt 16 kap. 3 § ska yrkesprogrammen utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. De högskoleförberedande programmen ska enligt 16 kap. 4 § utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. I reformen görs en tydlig åtskillnad mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Utbildningen syftar till en gymnasieexamen som avläggs antingen som högskoleförberedande examen eller som yrkesexamen.

Gymnasiereformen innebär bland annat att tidigare frihetsgrader i fråga om huvudmännens och enskilda elevers möjligheter att avvika från de nationellt fastställda programmen reduceras. I de nationella programmens programfördjupningar finns det utrymme som huvudmannen disponerar för att kunna skapa lokalt anpassade kurspaket eller profiler. För yrkesprogram har Skolverket efter samråd med de nationella programråden gett förslag till kurspaket för olika yrkesutgångar.

Förutom den flexibilitet som byggts in i systemet genom programfördjupningen finns möjligheter att göra avvikelser från vad som annars gäller för programmen. I propositionen betonas att det måste finnas utrymme för förändring och förnyelse inom gymnasieskolan. Förändringar på arbetsmarknaden gör att det måste finnas former för att fånga upp nya utbildningsbehov och att utveckla nya utbildningar. Utbildningar som är efterfrågade och av god kvalitet men som inte ryms helt inom den nationella programstrukturen måste kunna anordnas även fortsättningsvis. Det är också av vikt att lokala initiativ till utbildningar som syftar till att svara mot ett lokalt eller regionalt behov kan tas om hand.

Alla avvikelser från den nationella programstrukturen ska kvalitetssäkras och godkännas av Skolverket.

3. Statistik

Antalet inkomna ansökningar och godkända särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nationellt godkända idrottsutbildningar under 2010 och 2011.

	Ansökningar 2010	Godkända 2010	Ansökningar 2011	Godkända 2011
Riksrekryterande yrkesutbildningar	46	36	26	4
Riksrekryterande yrkesutbildningar, särskilda varianter	32	8	5	1
Särskilda varianter av yrkesutbildningar	97	2	8	0
Riksrekryterande högskoleförberedande utbildningar	4	0	6	0
Riksrekryterande högskoleförberedande utbildningar, särskilda varianter	27	23	9	0
Särskilda varianter av högskoleförberedande utbildningar och inom det estetiska området	197	1	18 88	1* 76
Riksrekryterande utbildningar, egna examensmål	52	20	4	2
Riksrekryterande estetiska spetsutbildningar	16	13	7	5
Nationellt godkända idrottsutbildningar	199	153	71	56

I bilaga 1 redovisas mer detaljerade uppgifter om vilka ansökningar som har fått avslag och vilka utbildningar som är godkända. Där redovisas även interkommunal ersättning och grundbelopp.

En huvudman eller annan intressent kan ansöka om ny kurs. Begreppet ny kurs innebär både ny kurs i befintligt ämne och nytt ämne. Ansökan om knappt 50 nya kurser har inkommit både i samband med en sökt utbildning och som separata ansökningar. Cirka hälften av de sökta kurserna under 2011 har ett kunskapsinnehåll som ryms i redan befintliga kurser. Skolverket utreder för närvarande om det i de resterande ansökningarna finns kunskapsinnehåll som saknas i beslutade ämnesplaner. Motsvarande gällde även för ansökningar om nya kurser under 2010. Ur de ansökningarna har knappt hälften renderat i ämnesplaner och kurser som fastställs löpande.

4. Analys och diskussion

4.1 Handläggning av ansökningar

Offentliga huvudmän ska ansöka hos Skolverket om särskild variant eller riksrekryterande utbildning senast den 31 januari året innan utbildningen avser starta. För nationellt godkänd idrottsutbildning är motsvarande datum senast den 1 april året innan utbild-

* Skolverket har godkänt särskild variant för Stockholms fria waldorfgymnasium. Skolinspektionen har inte godkänt utbildningen.

ningen planeras starta. Enskilda huvudmän ska ansöka hos Skolinspektionen om särskild variant, riksrekryterande utbildning eller nationellt godkänd idrottsutbildning senast den 31 januari året innan utbildningen planeras starta. Skolinspektionen skickar ansökan till Skolverket för bedömning av om utbildningen ska godkännas. Skolverket och Skolinspektionen fattar om möjligt beslut senast den 1 september respektive den 1 oktober under året innan utbildningen planeras starta.

Vid 2010 års ansökningsomgång gällde delvis andra bestämmelser än vid 2011 års ansökningsomgång. Skillnaden gäller bland annat ansöknings- och beslutsdatum och att det inte längre finns utrymme för att bevilja riksrekryterande utbildningar på högskoleförberedande program. Det har medfört att några riksrekryterande utbildningar på högskoleförberedande program beviljades inför 2011, men följaktligen inga inför 2012.

I november 2010 gjordes ytterligare en förordningsändring vilken innebar att särskilda varianter av högskoleförberedande program inom det estetiska området kunde beviljas. De huvudmän som ville bedriva sådan utbildning från hösten 2011 gavs möjlighet att ansöka i januari 2011. Skolverket och Skolinspektionen tog därefter beslut i mars respektive april 2011. Ansöknings- och beslutsdatum för utbildningsstart 2011 avseende särskilda varianter inom det estetiska området regleras i gymnasieförordningens övergångsregler.

För handläggning och beslut har varje ansökan tagit totalt mellan två och tre personarbetsdagar i anspråk. För ansökningsomgång 2010 innebar det sammantaget ca 800 och för 2011 ca 650 personarbetsdagar. Som resultat av fattade beslut har nya examensmål, ämnesplaner och kurser i befintliga ämnesplaner tagits fram, vilket också krävt arbetstid förutom för Skolverkets fasta personal även för ämnesexperter och programråd. Den arbetstiden uppskattas ha tagit ca 450 personarbetsdagar. Inför kommande ansökningsomgångar uppdaterar Skolverket föreskrifter som gäller för de olika ansökningsformulären samt utvecklar och uppdaterar dessa och tillhörande information. 2010 gjordes ansökan per brev. 2011 skickade huvudmannen in ansökan via ett webbformulär. Besluten skrevs manuellt. För att öka kvaliteten och effektiviteten utvecklar Skolverket en digital hantering och samverkar löpande med Skolinspektionen.

4.2 Särskilda varianter, rättslig reglering

Förutsättningarna för särskild variant anges i 5 kap. 1-8 §§ gymnasieförordningen.

Av 1 § framgår att en särskild variant är en utbildning inom ett nationellt program där hela eller delar av det sammantagna utrymmet för en nationell inriktning och för programfördjupning på ett nationellt program avviker från vad som annars gäller. Avvikelsen ska omfatta minst 300 gymnasiepoäng. På högskoleförberedande program får det även finnas särskilda varianter inom det estetiska området.

Utbildningen ska ha en tydlig egen identitet men i huvudsak rymmas inom examensmålet för ett program.

Av 2 § framgår att en särskild variant ska godkännas om villkoren i 1 § är uppfyllda och om

1. utbildningen är av god kvalitet,
2. det finns en lokal eller regional efterfrågan på de kunskaper och färdigheter som utbildningen ger,
3. kostnaden för utbildningen är rimlig i förhållande till utbildningens syfte och kostnaden för annan gymnasial utbildning, och
4. uppställda behörighetskrav och urvalsgrunder uppfyller kraven i 7 § respektive 8 §.

Av 3 § framgår att en särskild variant inom det estetiska området ska godkännas om villkoren i 1 § är uppfyllda och om

1. utbildningen är av hög kvalitet
2. utbildningen efterfrågas av elever med särskilda färdigheter inom det estetiska området,
3. kostnaden för utbildningen är rimlig i förhållande till utbildningens syfte och kostnaden för annan gymnasial utbildning, och
4. huvudmannen har ställt upp behörighetskrav och urvalsgrunder enligt 7 och 8 §§.

Av 6 § framgår att när ansökan avser ett yrkesprogram ska den, förutom det som anges i 5 §, innehålla uppgift om

- hur kravet på arbetsplatsförlagt lärande ska uppfyllas,
- vilket behov på arbetsmarknaden utbildningen är avsedd att fylla, och
- ett yttrande från aktuellt lokalt programråd.

Av 7 § framgår att för behörighet till en särskild variant får krav ställas på att den sökande har kunskaper i ett sådant ämne eller inom ett sådant ämnesområde som är utmärkande för varianten.

Av 8 § framgår att vid urval bland behöriga sökande får, förutom till betygen, hänsyn tas till ett prov för bedömning av den sökandes färdigheter eller kunskaper inom det ämne eller ämnesområde som den särskilda varianten är inriktad mot.

4.3 Särskilda varianter, bedömningar och ställningstaganden

I 2010 och 2011 års ansökningsomgångar har det kommit in 408 ansökningar om särskild variant och 80 av dem har beviljats. Räknas även de ansökningar in som omfattar riksrekryterande särskilda varianter blir motsvarande siffror 481 och 112. Se vidare bilaga 1.

I huvudsak inom examensmålet

En del av ansökningarna om särskild variant på högskoleförberedande program avser avvikelser som utgörs av yrkesämnen. Exempel på sådana ämnen är handel, turism, naturbruk och ämnen inom teknikområdet. De sökta utbildningarna har i dessa fall blivit betraktade som yrkesutgångar ur de högskoleförberedande programmen.

I några av ansökningarna om särskild variant på yrkesprogram har högskoleförberedande kurser i språk förekommit i sådan omfattning att utbildningarna snarare leder till en bred högskoleförberedelse än en yrkesutgång.

Enligt Skolverkets bedömning ska dessa utbildningar inte godkännas eftersom de föreslagna avvikelserna medför att utbildningarna i huvudsak inte ryms inom examensmålet för det program som den särskilda varianten avser. Dessutom bedömer Skolverket att godkännande av sådana särskilda varianter skulle strida mot gymnasireformens syfte om en tydligare indelning i högskoleförberedande utbildning och yrkesutbildning.

För yrkesprogrammen har det även funnits några få ansökningar inom några områden som är starkt specialiserade. I dessa fall har Skolverket bedömt att de nationella yrkesprogrammets konstruktion med breda inriktningar som ska ligga till grund för olika yrkesutgångar åsidosätts. Enligt Skolverket ger en bred grund inom en inriktning bättre möjligheter för framtida anpassning till förändringar på arbetsmarknaden för såväl individens som utbildningens behov. Skolverket har därför avslagit dessa ansökningar.

Ansökningar där den sökande velat skapa en hybrid av två eller flera yrkesprogram, inom hotell-, turism- och restaurangområdena har också förekommit. Detsamma gäller för de högskoleförberedande programmen inom till exempel ekonomi, teknik och naturvetenskap. Inte heller i dessa fall har Skolverket funnit skäl att godkänna någon utbildning som särskild variant eftersom utbildningen inte ryms inom examensmålet.

I många ansökningar har avvikelser helt eller delvis utgjorts av nya kurser. I de flesta av dessa fall har Skolverket gjort bedömningen att de sökta nya kursernas kunskapsinnehåll kan hanteras inom redan befintliga ämnen eller kurser och att avvikelserna därför varit för liten. I några fall har ansökningarna lett till att Skolverket kommer att ta fram eller redan har tagit fram nya ämnen och kurser men då endast som individuellt val eller som tillägg till programförändringen.

Ett antal ansökningar avslogs på grund av att avvikelserna var mindre än 300 poäng. I de fall avvikelserna var mer än 300 poäng uppkom frågan om hur mycket mer avvikelserna kan uppgå till och bestå av, det vill säga hur avvikelserna kan se ut för att utbildningen i huvudsak ska rymmas inom examensmålet. Ett exempel på det är avvikelser från naturvetenskapsprogrammet där Skolverket gjort ställningstagandet att 200 poäng måste vara naturvetenskap eller matematik om hela utrymmet för programförändring och inriktning utnyttjas för avvikelserna. Samma typ av ställningstagande har gjorts för varje program. Inom andra områden har Skolverket bedömt att de sökta avvikelserna utgör ett nationellt behov och har därför istället beslutat att utöka programförändringarna på olika program.

Skolverket ser att en utveckling mot alltför många godkännanden och utökade programförändringar kan innebära en risk för att ett av reformens huvudsyften, ökad tydlighet om vad gymnasial utbildning är och leder till, går förlorad. Mångfald och valmöjlighet ställs mot tydlighet. Skolverket gör i nuläget bedömningen att de nationella programmets konstruktion ger ett stort utrymme för lokala variationer och att en fortsatt restriktiv hållning från myndighetens sida vid godkännande av särskilda varianter och utökning av de nationella programmets programförändringar därför är befogad.

I vissa ansökningar tycker sig Skolverket ha sett att de sökande vill använda en särskild variant i konkurrens- och reklamsyfte och att ett godkännande skulle bli en kvalitets-

stämpel. Även utifrån det perspektivet anser Skolverket att en restriktiv hållning bör tillämpas.

Även om reformen syftar till en tydligare åtskillnad mellan yrkesutbildning och högskoleförberedande utbildning finns exempelvis på teknikprogrammet redan idag många yrkeskurser. Skolverket gör bedömningen att det framöver kan bli svårt att avslå ansökningar som innehåller yrkeskurser inom teknikområden eller att inte utöka programför djupningen i de fall där Skolverket bedömer det som lämpligare. Skolverket menar att det här föreligger en gränsdragningsproblematik. Frågan är hur stor mängd yrkeskurser ett högskoleförberedande program kan innehålla för att fortfarande vara högskoleförberedande eller viceversa.

Lokal eller regional efterfrågan

Om arbetslivet lokalt eller regionalt efterfrågar en kompetenskombination som inte täcks av de nationella programmen kan det ligga till grund för godkännande av en särskild variant för ett yrkesprogram. Skolverket har i hittillsvarande ansökningsomgångar endast sett ett lokalt eller regionalt avnämbarbehov i ett fåtal fall. Exempel på detta finns inom restaurang- och livsmedelsprogrammet, el- och energiprogrammet samt naturbruksprogrammet.

I ansökningarna om särskild variant inom högskoleförberedande program har Skolverket hittills inte sett något primärt lokalt eller regionalt avnämbarbehov. Landets högskolor är tillgängliga för elever som genomgått behörighetsgivande gymnasieutbildning oavsett var de gått sin utbildning. När det gäller särskilda varianter inom högskoleförberedande program uppstår i stället frågan om hänsyn ska tas till ett eventuellt sekundärt avnämbarbehov, dvs. arbetsmarknaden efter högskolan? Om en region eller ort har ett starkt näringsliv inom ett område, blir det då ett regionalt eller lokalt behov även för en högskoleförberedande utbildning? Hittills har Skolverket bedömt att det endast är inom ett fåtal områden där det skulle kunna gå att motivera ett sekundärt avnämbarbehov som en grund för ett lokalt och regionalt behov och därmed motiv för en särskild variant. Ett exempel på detta finns inom näringen kopplad till den samiska kulturen. Andra exempel skulle kunna vara gruvnäring, kärnkraftsindustri eller rymdforskning.

Särskilda varianter inom det estetiska området

I ansökningsomgången 2010 tog Skolverket ställning för att inte godkänna ansökningar som innehöll avvikelser för att tillgodose olika intressen som elever kan ha. Skolverket menar att elever kan ha behållning av att engagera sig i något intresseområde och att det kan bidra till en gynnsam lärandemiljö men det svarar inte mot ett kunskapsbehov hos högskolorna. Det kan också vara så att samhälls-, förenings- och kulturliv på skolor och i orterna där skolorna ligger berikas av att elever med gemensam intresseprofil inom något område kan samlas till skolor som erbjuder sådana profiler. I den meningen kan det finnas ett lokalt eller regionalt behov, men det finns enligt Skolverkets bedömning på likartat sätt över hela landet.

På grund av det stora antalet ansökningar om avvikelser inom det estetiska området på främst högskoleförberedande program gjorde Skolverket en framställan (dnr 2010:1503) till regeringen i oktober 2010. Skolverket beskrev där behovet av att kunna kombinera olika estetiska verksamheter i högre utsträckning än vad individuellt val medger på olika program och föreslog särskilda bestämmelser för att tillgodose behovet av att få erbjuda

estetiska ämnen och kurser inom de högskoleförberedande programmen utan att göra avkall på högskoleförberedelsen. Även en rad remissinstanser uttryckte behovet av denna kombination i samband med framtagandet av examensmål och ämnesplaner.

Efter ändringen i gymnasieförordningen i november 2010 finns utrymme för särskilda varianter inom det estetiska området. Skolverket ser det dock som problematiskt att dessa avvikelser ingår i kategorin särskilda varianter eftersom det är svårt att se vilket lokalt eller regionalt behov dessa svarar mot. Skolverket anser att det snarare är fråga om ett nationellt behov som inte täcks av de nationella programmen. En konstruktion där huvudmannen erbjuder 200 poäng estetiska kurser inom programfördjupningen och 200 poäng inom det individuella valet samt att utbildningen är av hög kvalitet skulle bättre svara mot detta nationella behov. Dessa utbildningar skulle dessutom rymmas inom examensmålen på ett bättre sätt. En benämning skulle kunna vara variant inom det estetiska området.

Skolverket anser vidare att samma konstruktion även ska gälla på yrkesprogrammen.

Kvalitetskrav

När Skolverket bedömt kvalitet i de sökta utbildningarna har utgångspunkten varit det som är angivet i ansökan såsom lärarresurser samt den specifika kompetens som krävs av lärarna för att utbildningen ska kunna hålla hög kvalitet. Även de faktorer som gör skolan särskilt lämpad för att anordna den sökta utbildningen som t.ex. lokalisering och samarbete med näringsliv har bedömts. Skolverket genomför inte platsbesök och ser inte heller det som genomförbart framöver. För att bättre bedöma kvalitet bör ett samarbete med Skolinspektionen utvecklas och kommer att diskuteras vidare mellan myndigheterna.

Behörighetskrav och urvalsgrunder

För särskilda varianter för högskoleförberedande program inom det estetiska området ska huvudmannen använda särskilda behörighetskrav och kompletterande urvalsgrunder. I några få fall har även andra utbildningar fått tillstånd att använda sig av särskilda förkunskapskrav och kompletterande urvalsgrunder.

I nu gällande förordning är det för den sökande svårt att se skillnaden mellan när det är ett krav och när det är en valmöjlighet att använda särskilda behörighetskrav och kompletterande urvalsgrunder. För utbildning inom det estetiska området står i förordningen "huvudmannen har ställt upp behörighetskrav och urvalsgrunder enligt 7 och 8 §§." För övriga särskilda varianter står "får krav ställas på att den sökande har kunskaper i ett sådant ämne eller inom ett sådant ämnesområde som är utmärkande för varianten." Enligt Skolverket är det önskvärt att tydliggöra skillnaden i förordningstexten eftersom huvudmän ofta tolkar den som att det inte är ett krav för utbildningar inom det estetiska området.

Skolverket har till ansökningsomgången inför 2012 anpassat ansökningsformulären så att sökande måste ange detta där så krävs.

4.4 Riksrekryterande utbildningar, rättslig reglering

Förutsättningarna för riksrekryterande utbildningar anges i 5 kap. 12, 13, 15, 16, 19, 21 och 22 §§ gymnasieförordningen.

Av 12 § framgår att riksrekrytering enligt 19 och 21 §§ ska beslutas för nationella program, nationella inriktningar, särskilda varianter och gymnasiala lärlingsutbildningar om det finns

1. en nationell efterfrågan på de kunskaper och färdigheter som utbildningen ger,
2. ett nationellt intresse av att elever ska kunna rekryteras från hela landet, eller
3. ett nationellt intresse av att enskilda elevers behov av kunskaper och färdigheter kan tillgodoses.

Förutom det som anges i första stycket ska

1. utbildningen vara av god kvalitet,
2. kostnaden för utbildningen vara rimlig i förhållande till utbildningens syfte och kostnaden för annan gymnasial utbildning, och
3. uppställda behörighetskrav och urvalsgrunder uppfylla kraven i 15 § respektive 16 §.

Av 13 § gymnasieförordningen framgår att eget examensmål för en viss riksrekryterande utbildning ska beslutas om

1. den till sitt innehåll i allt väsentligt avviker från ett nationellt programs examensmål, och
2. det finns synnerliga skäl för avvikelsen och utbildningen ryms inom gymnasieskolans kompetensområde.

Av 15 § framgår att för behörighet till en riksrekryterande utbildning får krav ställas på att den sökande har kunskaper i ett sådant ämne eller inom ett sådant ämnesområde som är utmärkande för utbildningen.

Av 16 § framgår att vid urval bland behöriga sökande får, förutom till betygen, hänsyn tas till ett prov för bedömning av den sökandes färdigheter eller kunskaper inom det ämne eller ämnesområde som den riksrekryterande utbildningen är inriktad mot.

Av 19 § framgår att riksrekrytering för ett yrkesprogram ska beslutas om förutsättningarna i 12 § finns och om kravet på arbetsplatsförlagt lärande kan uppfyllas.

Förutsättningen i 12 § första stycket 1 bör tillstyrkas av berört nationellt programråd.

Av 21 § framgår att riksrekryterande estetisk spetsutbildning ska beslutas för det estetiska programmet om förutsättningarna i 12 § finns och skolenheten har ett etablerat samarbete med en högskola som erbjuder utbildning som är relevant för gymnasieutbildningen. Eget examensmål får inte finnas för utbildningen.

Av 22 § framgår att ansökan ska innehålla ett yttrande från en sådan högskola som anges i 21 § angående det nationella intresset för utbildningen.

4.5 Riksrekryterande utbildningar, bedömningar och ställningstaganden

I 2010 och 2011 års ansökningsomgångar har det kommit in 234 ansökningar om riksrekryterande utbildningar och 112 av dem har beviljats. Se bilaga 1.

Nationell efterfrågan, rekrytering från hela landet och enskilda elevers behov

Nationellt angelägna utbildningar är sådana där en nationell efterfrågan finns på de kunskaper och färdigheter som utbildningen ger och som leder mot kvantitativt små och samhälleligt angelägna yrkesutgångar eller utbildningar som leder till särskilda kunskaper inom något annat område, exempelvis en estetisk spetsutbildning som förbereder för studier vid till exempel en musikhögskola.

För nationellt angelägna utbildningar kan det dessutom finnas behov av att rekrytera elever från hela landet till exempel om elevunderlaget i en region som har förutsättningar att anordna en nationellt angelägen utbildning inte räcker till. Ett nationellt intresse av att enskilda elevers behov av kunskaper och färdigheter kan tillgodoses utgörs t.ex. av hantverksprogrammets nationella inriktning, övriga hantverk. Eftersom inriktningen övriga hantverk på hantverksprogrammet omfattar utbildningar som avser helt olika yrken skulle den elev som vill utbilda sig t.ex. till glasblåsare eller urmakare, men bor i en kommun som bara erbjuder utbildningen hår- och makeupstylist inte kunna bli antagen i första hand om inte glasblåsarutbildningen och urmakarutbildningen var riksrekryterande.

Enligt Skolverket är det önskvärt att i gymnasieförordningen tydliggöra att nationell efterfrågan alltid måste föreligga för en riksrekryterande utbildning. Detta kan förslagsvis göras med ett och mellan punkterna ett och två i 12 § första stycket.

Enligt skollag och aktuella förordningar finns ingen grund för riksrekrytering för högskoleförberedande utbildning förutom estetisk spetsutbildning. Även här och precis som i fallet med särskilda varianter för högskoleförberedande program, anser Skolverket att en diskussion om avnåmarbehov bör föras. Om det ska finnas utrymme för riksrekrytering inom fler områden än estetisk spetsutbildning är en förordningsändring nödvändig. Skolverket har i ansökningarna sett detta inom bland annat förberedande sjöbefälsutbildning, men där valt att utöka teknikprogrammets programfördjupning och därmed tillgodose det nationella behovet. Dessutom har Skolverket i 2010 års ansökningsomgång godkänt riksrekryterande utbildning med möjlighet att välja svenskt teckenspråk för hörande som programfördjupning på högskoleförberedande program vilket inte längre är möjligt efter förordningsändringen.

Av inkomna ansökningar har Skolverket godkänt några få riksrekryterande yrkesutbildningar för nationella program och särskilda varianter. Merparten av ansökningarna har Skolverket avslagit eftersom sådana utbildningar finns i hela landet. Andra avslag grundar sig på att de sökande endast har motiverat riksrekryteringen med att de har bättre resurser än utbildningar i andra delar av landet.

När det gäller estetiska spetsutbildningar och utbildningar med eget examensmål har Skolverket gett tillstånd för merparten av de sökta utbildningarna. Ansökningarna har varit få, men kunskapsinnehållet specifikt och av intresse både nationellt och för enskilda elever.

Skolverket vill uppmärksamma att det i förordningen uttryckligen står att riksrekryterande utbildningar ska kunna finnas för särskilda varianter. En sådan utbildning ska enligt gällande förordning ha såväl lokalt eller regionalt som nationellt behov. Om en avvikelser från ett nationellt program bedöms vara nationellt angelägen och därmed riksrekryterande anser Skolverket att lagrummet kan bli motsägelsefullt.

Kvalitetskrav

Beträffande kvalitetskrav förhåller det sig på samma sätt som för särskilda varianter.

Behörighetskrav och urvalsgrunder

I några fall har ansökningar innehållit begäran om att få använda förkunskapskrav och kompletterande urvalsgrunder. De estetiska spetsutbildningarna har också fått tillstånd till detta.

4.6. Nationellt godkända idrottsutbildningar, rättslig reglering

Förutsättningarna för nationellt godkända idrottsutbildningar anges i 5 kap. 27 och 31 §§ gymnasieförordningen.

Enligt 27 § gymnasieförordningen får en utbildning där ämnet specialidrott ingår godkännas som en nationell idrottsutbildning om den har en tydlig elitidrottskaraktär och ett etablerat samarbete med ett specialidrottsförbund som är relevant för utbildningen. Utbildningen ska tillstyrkas av specialidrottsförbundet.

Enligt 31 § gymnasieförordningen får ämnesplanen för specialidrott bara tillämpas inom idrottsutbildningar vid riksidrottsgymnasium eller nationellt godkända idrottsutbildningar. Specialidrott får ingå med 200 gymnasiepoäng i programfördjupningen och med 200 gymnasiepoäng i det individuella valet. Dessutom får ämnet läsas som utökat program med högst 300 gymnasiepoäng.

4.7 Nationellt godkända idrottsutbildningar, bedömningar och ställningstaganden

I 2010 och 2011 års ansökningsomgångar har det kommit in 270 ansökningar om nationellt godkända utbildningar och 209 av dem har beviljats. Se bilaga 1.

Skolverket bedömer att specialidrottsförbundens tillstyrkan och processen för att utfärda dessa behöver förbättras. Riksidrottsförbundet har tagit fram rekommendationer på kriterier som specialidrottsförbunden kan använda i samband med utfärdandet av tillstyrkan. I skollagen och gymnasieförordningen finns inte några detaljregleringar om tillstyrkan och därför bedömer Skolverket det som viktigt att Riksidrottsförbundets rekommendationer efterföljs. Skolverket har samarbetat och avser fortsätta samarbeta med Riksidrottsförbundet om nationellt godkända idrottsutbildningar, bland annat i syfte att stärka kvaliteten i tillstyrkansprocessen.

I besluten har formuleringen av antalet platser gjorts över en treårsperiod för att tillåta viss flexibilitet i antagningen.

4.8 Inkomna synpunkter

Skolverket har fått frågor om varför det inte i likhet med riksidrottsgymnasierna finns något reglerat elevbidrag för ämnet specialidrott på nationellt godkända idrottsutbildningar. Frågeställarna menar att elitidrottsytet är detsamma. Dessutom har många sökande pekat på problem med att inackorderingstillägg inte betalas ut till elever på nationellt godkända idrottsutbildningar och att eleverna i många fall blir antagna i andra hand. De menar att rekryteringen av elitidrottare inom många idrotter och i en del landsdelar försvåras om inte elever ges möjlighet till ett sådant bidrag och inte har rätt att bli mottagna i första hand. Ytterligare en aspekt som de sökande påpekat rör elever som är elitidrottare, men som av studiesociala skäl inte vill flytta från hemorten. Många

anser att konstruktionen nationellt godkänd idrottsutbildning försvårar lokala alternativ för enskilda elever.

5. Beslut om ersättning och giltighetstid

5.1 Interkommunal ersättning och grundbelopp för särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar

I flertalet av ansökningarna har det sökta beloppet legat i paritet med riksprislistan. I några fall har Skolverket bedömt det sökta beloppet vara för högt med tanke på att beloppet ska vara rimligt i förhållande till utbildningens syfte och kostnaden för annan gymnasial utbildning.

Skolverket har i sina beslut om interkommunal ersättning respektive grundbelopp för särskilda varianter per elev och år använt riksprislistan som utgångspunkt. I de fall den sökande har begärt en summa som är högre än riksprislistan har i regel summan sänkts till den övre gränsen i ett intervall hämtat från beräkningen av riksprislistan. I de fall där den sökta summan understigit rikspriset har den sökande i sitt beslut fått den sökta summan.

Vissa undantag har gjorts, till exempel när det har gällt samiska utbildningar och då beroende på små elevgrupper.

5.2 Beslutens giltighetstid

Formuleringen i gymnasieförordningen när det gäller beslutens giltighetstid för särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nationellt godkända idrottsutbildningar är densamma som för riksidrottsgymnasium med undantag för antal år. För riksidrottsgymnasium gäller tre år, men för övriga utbildningar sex år. Hittills har formuleringen tolkats som att tidsperioden avser antagning av elever till år 1. Skolverket ställer sig frågan om den tolkningen är rimlig, vilket skulle innebära att utbildningar som får tillstånd i sex år i praktiken pågår i nio år. Skolverket anser att en förordningsändring är önskvärd för ökad tydlighet.

Anna Ekström
Generaldirektör

Astrid Näslund
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Camilla Asp, Ulrika Lindén, samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Bilaga 1: Avslag och godkända utbildningar.

Ansökningsomgång 2011

Diarienummer	Huvudman	Skola	Program	Område	Interkommunal ersättning, grundbelopp
--------------	----------	-------	---------	--------	---------------------------------------

Särskild variant inom det estetiska området

Godkänd					Kronor per elev och år
2011:312	Ale kommun	Ale gymnasium	NA	Musik	80 549
2011:313	Ale kommun	Ale gymnasium	SA	Musik	75 709
2011:235	Danderyds kommun	Danderyds gymnasium	NA	Musik	74 278
2011:236	Danderyds kommun	Danderyds gymnasium	NA	Teater	74 278
2011:237	Danderyds kommun	Danderyds gymnasium	NA	Bild	74 278
2011:198	Europaskolan utbildning AB	Europaskolan, Strängnäs	SA	Estetisk kommunikation	71 700
2011:199	Europaskolan utbildning AB	Europaskolan, Strängnäs	NA	Estetisk kommunikation	76 800
2011:215	Flens kommun	Prins Wilhelmgymnasiet	NA	Musik	78 800
2011:247	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Spelutveckling	81 900
2011:250	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Foto	81 900
2011:255	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Exponering	81 900
2011:257	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Ljud	81 900
2011:259	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Serieteckning	81 900
2011:263	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Design	81 900
2011:266	GUC Media AB	GUC Uppsala	ES	Film	81 900
2011:135	Huddinge kommun	Östra gymnasiet	NA	Musik	80 549
2011:137	Huddinge kommun	Östra gymnasiet	TE	Musik	87 631
2011:138	Huddinge kommun	Östra gymnasiet	SA	Musik	75 709
2011:234	Jämtlands gymnasieförbund	Jämtlands gymnasium Wargentin	NA	Musik	70 990
2011:238	Jämtlands gymnasieförbund	Jämtlands gymnasium Wargentin	SA	Musik	65 301
2011:097	Jönköpings kommun	Per Brahegymnasiet	NA	Musik	64 201
2011:098	Karlstads-Hammarö gymnasienämnd	Älvkullegymnasiet	NA	Bild	71 550

Ansökningsomgång 2011

Diarienummer	Huvudman	Skola	Program	Område	Interkommunal ersättning, grundbelopp
2011:099	Karlstads-Hammarö gymnasienämnd	Älvkulllegymnasiet	NA	Musik	71 550
2011:159	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	SA beteendevetenskap	Musik	65 900
2011:160	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	SA	Musik	65 900
2011:169	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	TE	Musik	78 200
2011:175	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	NA	Musik	70 000
2011:176	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	NA	Bild	70 000
2011:177	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	NA naturvetenskap och samhälle	Bild	70 000
2011:178	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	NA naturvetenskap och samhälle	Musik	70 000
2011:179	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	EK	Musik	65 900
2011:180	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	EK juridik	Bild	65 900
2011:181	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	EK ekonomi	Bild	65 900
2011:182	Kungsbacka kommun	Elof Lindälvs gymnasium	EK	Musik	65 900
2011:251	Lars-Erik Larsson-gymnasiet	Lars-Erik Larsson-gymnasiet	NA	Musik	76 583
2011:256	Lars-Erik Larsson-gymnasiet	Lars-Erik Larsson-gymnasiet	NA naturvetenskap och samhälle	Musik	80 549
2011:224	Lunds kommun	Gymnasieskolan Spyken	NA	Musik	77 357
2011:118	Malmö kommun	Heleneholms Gymnasium	NA	Musik	80 549
2011:154	Partille kommun	Porthälla gymnasium	NA	Musik	80 500
2011:164	Partille kommun	Porthälla gymnasium	SA	Musik	75 709
2011:139	Region Gotland	Richard Steffengymnasiet	SA beteendevetenskap	Musik	75 709

Ansökningsomgång 2011

Diarienummer	Huvudman	Skola	Program	Område	Interkommunal ersättning, grundbelopp
2011:140	Region Gotland	Richard Steffengymnasiet	SA samhällsvetenskap	Musik	75 709
2011:141	Region Gotland	Richard Steffengymnasiet	HU kultur	Musik	75 709
2011:143	Region Gotland	Christopher Polhemgymnasiet	NA	Musik	80 549
2011:144	Region Gotland	Christopher Polhemgymnasiet	NA naturvetenskap och samhälle	Musik	80 549
2011:231	Sollentuna kommun	Rudbeck	NA	Musik	75 193
2011:291	Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor	VRG Odenplan	NA	Musik	80 549
2011:293	Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor	VRG Odenplan	NA	Bild	80 549
2011:095	Stockholms kommun	Kungsholmens gymnasium/ Stockholms musikgymnasium	NA	Musik	78 500
2011:096	Stockholms kommun	Kungsholmens gymnasium/ Stockholms musikgymnasium	SA	Musik	75 709
2011:126	Stockholms kommun	Östra Reals gymnasium	NA	Estetisk kommunikation	78 500
2011:223	Sydnärkes Utbildningsförbund	Alléskolan	TE	Musik	79 200
2011:254	Sölvesborgs-Bromölla kommunalförbund	Furulundsskolan	NA	Musik	72 800
2011:121	Täby kommun	Åva gymnasium	NA	Musik	80 549
2011:123	Täby kommun	Åva gymnasium	NA	Bild	69 989
2011:132	Uddevalla kommun	Uddevalla gymnasieskola	NA	Musik	69 989
2011:152	Umeå kommun	Midgårdsskolan	ES	Film	102 658
2011:170	Uppsala kommun	Bolandgymnasiet	SA samhällsvetenskap	Dans	102 658
2011:172	Uppsala kommun	Bolandgymnasiet	SA medier, information och kommunikation	Dans	75 709
2011:188	Uppsala kommun	Bolandgymnasiet	SA samhällsvetenskap	Musik	75 709
2011:189	Uppsala kommun	Bolandgymnasiet	SA medier, information och kommunikation	Musik	75 709

Ansökningsomgång 2011

Diarienummer	Huvudman	Skola	Program	Område	Interkommunal ersättning, grundbelopp
2011:243	Uppsala kommun	Celsiuskolan	NA	Estetisk kommunikation	75 709
2011:258	Uppsala kommun	Celsiuskolan	SA	Estetisk kommunikation	80 000
2011:264	Uppsala kommun	Lundellska skolan	EK juridik	Musik	71 700
2011:265	Uppsala kommun	Lundellska skolan	EK ekonomi	Musik	71 700
2011:287	Uppsala kommun	Celsiuskolan	EK	Estetisk kommunikation	71 700
2011:289	Uppsala kommun	Lundellska skolan	SA samhällsvetenskap	Musik	75 709
2011:290	Uppsala kommun	Lundellska skolan	SA medier, information och kommunikation	Musik	71 700
2011:292	Uppsala kommun	Lundellska skolan	SA beteendevetenskap	Musik	71 700
2011:294	Uppsala kommun	Lundellska skolan	NA naturvetenskap och samhälle	Musik	71 700
2011:296	Uppsala kommun	Lundellska skolan	NA	Musik	76 800
2011:153	Varbergs kommun	Peder Skrivares skola	NA	Bild	76 800
2011:155	Varbergs kommun	Peder Skrivares skola	NA	Dans	78 087
2011:156	Varbergs kommun	Peder Skrivares skola	NA	Musik	78 087
2011:157	Varbergs kommun	Peder Skrivares skola	NA	Teater	78 087
2011:166	Tibble fristående gymnasium AB	Tibble fristående gymnasium AB	NA	Musik	78 087
Avslag					
2011:161	Bollnäs kommun	Torsbergsgymnasiet	ES	Musik, teater och dans	
2011:214	Falkenbergs kommun	Falkenbergs gymnasieskola	NA	Bild	
2011:214	Falkenbergs kommun	Falkenbergs gymnasieskola	NA	Dans	
2011:214	Falkenbergs kommun	Falkenbergs gymnasieskola	NA	Musik	

Ansökningsomgång 2011

Diarienummer	Huvudman	Skola	Program	Område	Interkommunal ersättning, grundbelopp
2011:216	Nacka kommun	Nacka gymnasium	ES	Musik	
2011:273	Oskarshamns kommun	Oscarsgymnasiet	ES	Musik	
2011:260	Skövde kommun	Gymnasium Skövde Västerhöjd	ES	Musik och bild	
2011:359	Sydsånska gymnasiet	Österportgymnasiet	SA	Musik	
2011:252	Sölvesborgs/Bromölla kommunalförbund	Furulundsskolan	NA	Media	
2011:233	Vänersborgs kommun	Birger Sjöberggymnasiet	NA	Musik	
2011:302	Dans och Musikal i Lund AB	Lunds dans- och musikalgymnasium	ES	Dans	
2011:303	Dans och Musikal i Lund AB	Lunds dans- och musikalgymnasium	ES	Musik	